

Grenj

Í okkara mentunar hurlivasa er tað sjáldsama hent, at tann almenni stovnurin Sjónvarp Føroya hevur hoyrt grenjið frá teimum gomlu hvørt fríggjakvöld og tikið tað ad notam

Heri Mohr

Í nøkur ár hava fólk við áhuga fylgt við í tí stóra og spennandi skúlaprojektinum "Skúladepilin í Marknagili." Upprunaliga ætlanin var at byggja við einum projekti, sum óivað hevði sprongt allar figgjarkarmar, men so líðandi eydnaðist við royndum arkitektaráðum – "vi hugger en tá og klipper en hæl" – at fáa kabálina at ganga upp. Ætlanin var, at skúlin skuldi taka ímóti næmingum í 2014, men nú verður tað valla fyrr enn 2017. Tolin trívst og treiskin vinnur. Fyri stuttari tíð síðani varð kunn-gjørt, at "Skúladepilin við Marknagil" hevur fingið annað navn. Hann eitur nú "Glisir," uppkallaður eftir "vakrasta træi millum gudar og menn" í norrønu guda-læruni.

Eitt fait accompli. Keine Hexerei nur Behändigkeit. Skúlin eitur nú Glisir. Punktum finale.

Navnið er annars ikki í sam-ljóði við skúlaumhvørvið í okkara høvuðsstaði: Skúlin á Argjahamri, Skúlin á Frælsinum, Føroya Læraraskúli, Specialskúlin (orsaka c'íð), fyrrverandi Venjingarskúlin, Skúlin á Fløtum (enn bert á tekniborðinum), Skúladepilin við Marknagil, Skúlin við Løgmannabreyt, Eysturskúlin, Nonnuskúlin undir Varða, sum byrjaði 1935 við 7 lærarum: Ancharia, Givalberta, Theodulpha, Maria, Hedda, Werburga og Sy-Evarin. Hann byrjaði

annars sum barnagarður í húsinum hjá Klett á Bryggjubakka í 1932.

Uppskot til búmerki skúlans hevur ein sendistova (valla ein ambassada?) gjørt. Vanligt er annars, at nýggj nøvn og búmerki í samfelagnum verða boðin alment út av einari nevnd, sum so ger av, hvør hevur vunnið kappingina. Varð nøkur kapping lýst alment? Og tað í einum so týðandi almennum máli.

Í Google – besta upplýsingarkelda nakrantíð – verður áhaldandi júkað, hvussu navnið Glisir skal bendast og brúkast

Vit spyrja gánandi: Álvaratos, hvat er á vási? Er tað veruliga neyðugt at broyta navnið, ið vit øll hava brúkt nú í meira enn tvey ár, og sum samljóðar við fornan føroyskan navnasið?

Okkara forfedrar skaptu staðarnøvn við sál í nátturuni, sum ikki kann broytast. Ætt eftir ætt stinga røturnar djúpt í umhvørvi og toli vanliga ikki fremmanda upplegging. Um vit nú halda okkum til ta gomlu Havnina: á Mýruni, í Lágni, á Brekku, í Svanga, í Vika, í Króki, á Penaplassi (nú Yviri við Strond), undir Ryggi, undir Kráku-gjógv, undir Pisuvárða, í Sandagerði og undir Glaðsheyggi, har búðu fólk, tí har var eingin tráur landnyrðingur, og vesturættin var skútsond. Á Glaðsheyggi búði eingin. Har var útsýni vestur og suður í hav. Haðani varð glaðað og rópt grindaboð. Annars æt vegurin Undir Glaðsheyggi upprunaliga Ormurin Langi, sum Rasmus

Effersøe gjørdi, figgjaði og navngav. Hetta segði M. S. Viðstein. Tað er ein farin tíð, men nøvnini liva.

Staðarnøvnini, okkara identitetur, mugu ongantíð hvørvi í støðugt komandi nýggjum tíðum, tí, um nøvnini doyggja, doyri søgan, og tá hjálpir einki at syngja "latið ei søguna doyggja." Skúlanøvnini og staðarnøvnini er ein týðandi samleiki í okkara mentan, sum vit als ikki kunnu vera fyri uttan.

Aftur til træið. Vit kenna søguna um kunnleikans træ í urtagarðinum Eden, har Eva lokkaði mann sín, Adam, at seta tennirnar í træið, hóast træið var friðað.

Tá sóu bæði, at tey vóru nakin, og heimurin gjørdist ein endaleys babylonsk fløkja.

Føroya fyrsti realskúli í 1861 var umgirdur av stórum, vøkrum trøum eisini tey mongu ár, kunnleikanámið H. N. Jacobsens Bókahandil hevur hildið til har.

Kollegið, Regensurin, við Rundatorn í Keyppannahavn hevur aldargamalt kunnleikans træ í garðinum, har Kingo, Brorson, Jens Chr. Svabo, Nicolaj Mohr, W. U. Hammershaimb, Friðrik Petersen, Niels R. Finsen, Jørgen-Frantz Jacobsen og nógv onnur nomu og nema europeiska ond.

Um Skúladepilin við Marknagil sum frálíður verður prýddur innan við list við motivum úr okkara fornu kvæðum eins og í aulini í gula Kommunuskúlanum, og um tað vakra træið Glisir úr fornari guda-læru onkursvegna verð-ur av-

myndað sum eitt kunnleikans træ, so er tað óivað eitt gott hugskot.

Tað líður so væl við hesari størstu skúlabýgging í Føroyum. Skúlamyndugleikin átti tí at umhugsað, um og nær listin hjá Williampi Heinesen og Zachariasi Heinesen í aulini í fyrrverandi gula Kommunuskúlanum skal flytast til Skúladepilin við Marknagil – ella kanska komandi grannan, Skúlan á Fløtum, sum skal avloysa tann gula kommunuskúlan og Venjingarskúlan.

Fyrsta kongavitjan var í Føroyum, tá ið Kristian 9. vitjaði 25. og 26. juli 1874.

Í 1882 varð Kongminnið á Gripsheyggi í Havn vígt til minnis um vitjan-ina. Jákup Andr. Arge (Jampan) laðaði Kongaminnið, og danin H. C. Arnhest teknaði. Á minnisvarðanum eru høgd orðini "Med Gud for Ære og Ret." Tá búðu 950 fólk í Havn. Hetta skrivar Vagnur Michelsen. Harmiligt, at vit vita so lítið um hendan minnisvarðan: hvaðani kom grótið? hvussu varð peningurin útvegaður? hvat kostaði minnisvarðin? hvør vígdi hann? o.s.fr.

Fyri 85 árum var tað vanligt, at foreldur við børnum vitjaðu niðan á Kongaminnið sunnumorgnar eftir kirkjutíð.

Í 1894 "forerdi" hesin sami kongur festijørð (kongsjørð) um Havnina frá Válgaravík til Sandagerð. Hon,jørðin, skuldi býtast í kúfórðum fátækum fólki til ognar. Tá uppstóð ein nýggj, sera arbeiðssom statt í

Havn: traðarmenn og ognarmenn. Teir veltu og ruddaðu og laðaðu grót um øll kúfórðini frá Válgaravík til Sandagerð. Soleiðis kom Stóragarður so líðandi. Eitt bragd, sum toli sammeting við meistaraverkið – grótlaðingina – við 1000 ára gamla bústaðin Uppi við Garð á Viðareiði.

Fyri stuttum hevði KVF sending um ríkisfelagsskapin Danmark-Føroyar-Grønland.

Fyrrverandi havnarmeisteri, nú cand. phil., greiddi áhugavert frá farnu tíð. M.a. hoyrdu vit um eina flagglínu, sum var kutað á flaggstongini hjá ríkisumboðsmanninum, og at tað tessvegna var neyðugt at flagga við flagglínuni frá einum vindeyga á loftinum, av tí at flaggstongin ikki fekk frið. Hetta var eitt sindur løgið, helt frásøgumaðurin.

Undirritaði, í ørindum í Geilini hendan sama fyrrapartin, sá, hvussu flagg-línan flagsaði í leysari luft, men eg sá eisini flaggið, Dannebrog, tveitt sum eina tvøgu í einum króki í Kopargøtu millum Geilina og gamla Bókasavnið.

Um somu tíð – hetta var uppurdir lógtingsvalið 2002 – sóu vit ein dagin, at eisini Kongaminnið var vanærað við onkrum, sum kundi líkst einari yvirstórari hýt smoygda yvir minnisvarðan.

Til slíkar primitivar beistagerðir tørvar okkum orð.

Nú gjørdist grenjið í longra lagi. Longri enn ætlað.

Serstøk strúkaravitjan í hesa vikuna

Á sumri í 1977 upplivdu eisini føroyskir sang- og musikk-lærarar á NMPU (Nordisk Musikkpædagogisk Union) ráðstevnu í Svøríki eitt finskt strúkiorkestur, sum bar av øllum teim luttakandi ljómliðunum úr hinum Norðurlondum.

Í 1984, tá okkara musikk-skúlskipan var við at koma fyri seg, vóru føroyskir musikk-skúla-leiðarar á stevnu í Danmark, sum hevði heiti og innihald eftir gitna ungarska undangongumannin á musikkuppalingarøkinum Zoltan Kodaly. Størsta upplivingin var aftur at hoyra The Helsinki Strings. Samband fekst tá við leiðarnar, og við munandi figgjarstuðuli frá Norðurlandahúsinum bar til at fáa hetta kanska heimsins fremsta ungdomsstrúkiorkestur til Føroya longu árið eftir. Fólk bæði í og uttan fyri Havnina vóru hugtikin, og hinvegin vóru gestirnir eisini sera vælnøgdir við ferð og uppihald her.

Musikkskúlafólk hiðani hava seinni við vitjanum á The East-Helsinki Music Institute fingið innlit í bakstøðið aftan fyri hetta framúrskarandi unglingaor-kestur: Tað var ungarskføddi violinisturin Géza Szilvay, sum saman við bróð-

ur sínum Csaba Szilvay (cello) fyri góðum fjøruti árum síðan fór musikkpædagogiskt til verka í finska høvuðsstaðnum, har hann sum leiðari so við og við fekk bygt upp nevnda musikk-skúlastov. Við hugsjónarligum støði í virksemi Kodalys hevur G. Szilvay har ment sín serstaka frálæruhátt, Colourstrings, har børnini umframt ta auditivu eisini fáa eina visuella tilgongd til tónleikin, við tað at nótar og streingir í læritilfarinum hava ymsar litir. Hetta mennir

listarliga kenslusemi og ger innlæringina minni turrsliga enn við bara svørtum á hvítum.

Eisini í aðrar mátar er undirvísingin margbroytt, t.d. við at smábørnini eins og á Kodaly-skúlunum við solfa-undirvísing læra at syngja frá blaðnum, og at tey støðugt í sínum spæli verða vand at flyta millum tónaartir og at spæla uttanat.

Stórur dentur verður lagdur á samanspælið og ta sosialu samveruna, og tann góði trivnaðurin

á skúlanum hevur eisini gjørt sítt til tað framúrskarandi úrslit – t.d. tað, at hópurin av finskum fiólsnillingum á altjóða støði eru fostraðir í hesum jørðildi, og meginparturin av konsertmeistarunum í finskum symfoniorkestrum eru fyrrverandi Colourstrings-næmingar. Og tó er tað so, at aðalmið skúlans er ikki tað professionella tónleikalívið, men heldur tað at geva so mongum sum gjørligt varandi lívsvirði gjøgnum tónleikin.

Fyri sítt virksema hava brøðurnir Szilvay fingið eina røð av viðurkenningum:

1981: Riddaraorðan hjá finska Lion frá forseta Finnlands, **1983:** Mentanarvirðisløn Finska Lýðveldisins, **1990:** Virðisløn fyri Mentanarligt Virksema frá ungarska statinum og **1990** og **1995:** Mentanarvirðisløn býarins Helsinki.

Smábørn víða úr heimi spæla saman í Norðurlandahúsinum

Fyri góðum trimum árum síðan fór Géza Szilvay frá sum lærari við Sibelius Akademii og sum stjóri á

East Helsinki Music Institute. Fingu tá góð fólk hann at halda fram við einum triára fjarskeiði í byrjanar fiólspæli, sokallað Minifiddlers, har hann á telduskermi fyrvísir, hvussu hann arbeiðir við sínum 5-barna flokki í Helsinki og einaferð um vikuna eygleiðir og vegleiðir í samsvarandi Colourstrings undirvísing í 9 londum víða úr heimi. Føroyar eru við í hesum tiltaki, og nú 3-ára skeiðið endar í juni, hava vit átakið okkum at skipa fyri einari Minifiddlers finalu fyra dagar hesa vikuna, sum endar við framførslu í Norðurlandahúsinum sunnudagin 12. juni kl. 15.00. Fólk fáa tá høvi at uppliva dr. Géza Szilvay arbeiðandi við triátifimm 8-9 ára gomlum børnum úr Suður-Korea, Ísrael, Køln, London, Keyppannahavn, Helsinki, Laplandi og 6 javnaldrum úr Tórshavn.

Altjóða ansurin fyri hesum tiltaki er stórur, við tað at fleiri enn hálvthundrað foreldur, lærarar, stjórar, fyriskiparar og onnur áhugað koma higar at uppliva hendan forvitnisliga endabrest.

Tey fyrireikandi